

İNTERNET ÇAĞINDA GAZETECİLİK

Sanayi devriminden daha 3nemli bir gelişme olarak nitelenen internet hayatımızda köklü değişiklikler yarattı. İnternette en çok etkilenen alanlardan biri de medya ve gazetecilik.

İnternetin yazılı basını ortadan kaldırıp kaldırmayacağı, gazeteciliği nasıl etkileyeceği tartışılırken, değişimler olağanüstü tempoda kendini gösterdi. Hemen hemen bütün günlük ulusal gazeteler internette de yayımlanmaya başladı. Sadece internette yayım yapan pek çok haber sitesi kuruldu. Kuşkusuz bu değişim, yeni soruları ve sorunları da beraberinde getirdi.

İşte **İnternet ağında Gazetecilik**, bu değişimi ve bu değişimin ortaya çıkardığı mesleki, teknik, etik ve hukuki sorunları, Türkiye ve Almanya'daki yüksek tirajlı gazetelerin internet pratikleri ışığında, deneyimli editörlerin kaleminden aktarıyor. Kitap ayrıca internetle ilgili Türkiye'deki yasal mevzuatın ve RTÜK Yasası'yla yapılmak istenen düzenlemelerin eleştirel bir analizine yer veriyor.

İnternet ağında gazete ve gazeteciliğin sorunlarını saptamayı, mesleki ve etik sorunlara bir bakış açısı oluşturmayı amaçlayan kitap, en başta iletişim öğrencileri ve medya çalışanları için önemli bir başvuru kaynağı.

Metis Siyahbeyaz

ISBN 975-342-366-7

Metis Yayınları
İpek Sokak 9, 80060 Beyoğlu, İstanbul

Siyahbeyaz Dizisi 37
İNTERNET ÇAĞINDA GAZETECİLİK
Hazırlayanlar:
Serhan Yedig, Haşim Akman

© Metis Yayınları, 2001
İlk Basım: Mayıs 2002

Dizi Yayın Yönetmeni:
Ruşen Çakır
Yayıma Hazırlayan:
Vehbi Ersan

Bu kitabın temelini Konrad Adenauer Vakfı, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti ve Alman Türk Vakfı'nın 17-18 Mayıs 2001'de Antalya'da düzenlediği "15. Alman-Türk Gazetecilik Semineri"ne sunulan bildiriler oluşturmuştur. Kitap Konrad Adenauer Vakfı'nın katkılarıyla gerçekleştirilmiştir.

Konrad Adenauer Vakfı:
Ahmet Rasim Sokak No. 27 Çankaya, Ankara
Tel: 0312 440 40 80 (pbx) Faks: 0312 440 32 48
e-mail: kas@konrad.org.tr

Dizi Grafik Tasarımı: Semih Sökmen
Kapak İllüstrasyonu: Emine Bora

Dizgi ve Baskı Öncesi Hazırlık Metis Yayıncılık Ltd.
Kapak ve İç Baskı: Yaylacık Matbaacılık Ltd.
Cilt: Sistem Mücellithanesi

ISBN 975-342-366-7

İNTERNET ÇAĞINDA ĞAZETECİLİK

Hazırlayanlar:

Serhan Yedig -Haşim Akman

siyahbeyaz
METİS GÜNCEL

İçindekiler

Önsöz 7

DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE İNTERNETİN GELİŞİMİ 11

Aaa, Bilgisayarlar Aralarında Konuşuyor

Nevzat Basım 13

GELENEKSEL BASINDAN İNTERNET GAZETECİLİĞİNE 27

Geleneksel Basın ve İnternet Gazeteciliği

Suat Gezgin 29

İnternet, Gazetecilik ve Yeni Olanaklar

Hakan Kara 37

Geleceğin Gazetecilerinden Beklentiler

Nail Güreli 45

Medya ve Siyaset

Umur Talu 53

WEB ORTAMINA GEÇİŞ ÖRNEKLERİ 63

Farklı Dil ve Yaş Gruplarına FAZ Çözümü

Bertram Eisenhauer 65

112 Yaşındaki Gazete İnternette İddialı

Hans-Dieter Weber 70

Milliyet Nasıl Hazırlanıyor?

Ercüment İşleyen 73

Hürriyet Deneyimi

Roşan Karakaş 76

Geleneksel Basın ve İnternet Gazeteciliği

Suat Gezgin

Günümüzde, çok sayıda iletişimbilimci ile toplumbilimci tarafından "Enformasyon Çağı"nda yaşadığımız ve bir "Enformasyon Devrimi"nin gerçekleştirildiği ileri sürülmektedir. İnsanlık tarihinin önemli bir dönüm noktası olan "Sanayi Devrimi" çağı, yerini enformasyon çağına, sanayi toplumu da "enformasyon toplumu"na bırakmış durumdadır. 21. yüzyılın başlangıcında iletişim alanında ortaya çıkan oluşumlar, kuşkusuz baş döndüren bir hızla ve ivme kazanarak toplumları etkilemeye devam edecektir.

Batılı ülkelerdeki kitle iletişim araçları ve kimi akademik yayınlar, söz konusu enformasyon devrimini sanayi devriminden sonra insanlığın bugüne dek tanık olduğu en önemli olay olarak nitelendirip ekonomik, siyasal, toplumsal ve kültürel alanlarda ve ilişkilerde köklü değişimlere yol açacağını ileri sürmektedir. Nitekim 1970'li yıllardan itibaren her alanda kullanılmaya başlayan bilgisayarlarla bu değişim giderek daha da hızlanmıştır.

Bilindiği gibi, yaşadığımız dönemde uygarlığın seyrini değiştiren bileşimi ortaya çıkaran kritik teknolojiler, yazılım, yeni medya türleri ve bilgisayar ağlarıdır. Bu üçünün bileşimi interneti meydana getirmiştir. İnternet ve ağ-medya-yazılım üçlüsünden üreyen diğer yapılar, hem toplumdaki bireylerin hem de haber sunucularının güçlenmesini sağlamıştır. Bireyler, özellikle de bağlantıdaki bireyler, alternatif bilgi kanallarına kısıtsız olarak ve kolaylıkla erişebilmektedir.

İnternet ve Gazetecilik

Yeryüzündeki sınırları ortadan kaldıran internet sayesinde insanlar, bilgi otoyollarında sörf yaparak dünyanın bir köşesinden diğer bir köşesine rahatlıkla ulaşabiliyor, istediği her türlü bilgiyi edinebiliyor, hatta alışveriş yapabiliyorlar; hem de evlerinden bilgisayarın birkaç tuşuna dokunarak. 1980'lerin sonlarında ortaya çıkan bu teknolojiler on yıllık bir süreçte içinde yaşadığımız her alanı yeniden tanımlama gereğini zorunlu kılmıştır. Bu alanların başında da yayımcı-

lık ve iletişim gelmektedir.

Bireysel ve toplumsal mirasın kuşaktan kuşağa aktarımında, kamuoyu oluşumunda ve tarihsel bilgilerin ham olarak ilk derlenip toparlanma yeri olan geleneksel türdeki gazetelerin yanında, internetin kullanımının yaygınlık kazanmasıyla günümüzde elektronik gazetecilik ya da internet gazeteciliği olarak anılan yeni bir gazetecilik türü ortaya çıkmış bulunmaktadır. Zaten 21. yüzyılda teknolojinin gelişimi, yaşam standartlarının yükselmesi ve farklı ihtiyaçların ortaya çıkmasıyla kendini gösteren ve hayatımızın her alanına damgasını vuran internetin medya dünyasına sığramaması da düşünülemezdi.

İnternet gazeteciliğinin ilk örneklerinin belirttiği yıllarda, daha konu ülkemiz açısından çok yeniyenken, *The European* gazetesinde çıkan bir yorumda şu satırlara yer verilmiştir: "Yayımcılar bugüne kadar internet olanağını, kâğıda basılı yayınlarını sürdürmek için bir yan uğraş ve destek olarak görüyorlardı. Ama gelecekte elektronik yayıncılığın çok daha yaygınlaşacağına kesin gözüyle bakılıyordu. Özellikle kâğıt fiyatlarının ve baskı maliyetlerinin artması, birçok yayımcıyı kâğıdı tamamen terk ederek elektronik yayına geçmeye zorluyor."¹

Elektronik medya gerçeği karşısında dünyanın belli başlı gazeteleri de gerekli önlemleri alma ihtiyacı hissetmiştir. Amerika'da gazeteler tüm haberlerini 24 saat süreyle, kişisel bilgisayarı başında oturan okurlarına sunabilmektedir. *The Wall Street Journal*, *Financial Times* gibi gazeteler internetteki sistemlerini çoktan oturtmuşlar ve bu işten para kazanır duruma gelmişlerdir. Bu da internet kullanımının dünya üzerindeki yayılma hızının önemli bir ivmeye ulaştığının bir anlamda göstergesidir.

"1996'da internetin sadece 40 milyon kullanıcısı olduğu dikkate alındığında, bu rakamın sonraki yıllarda hep katlanarak büyüdüğü ortaya çıkıyor. Bir günde 345 bin kişi sanal dünyaya katılıyor. 1999 sonunda dünya internet nüfusu 300 milyona ulaştı. Bu, yılda 125 milyon kişinin internet dünyasına katıldığı anlamına geliyor ki 2003'te de 1 milyar kullanıcı sınırı muhtemelen aşılacak demektir."²

Ancak internet gazeteciliği olarak da adlandırılan elektronik gazetecilik, geleneksel anlamda kabul gören gazete haberciliğine, mes-

1. *Milliyet*, 15 Mart 1996.

2. "Servis Sağlamak İçin", *Milliyet* (Teknoloji 2000 Eki), 10 Mayıs 2000.

leki uygulama alanında önemli anlayış farklılıklarını da beraberinde getirmiştir.

Her An Taze Haber

Network bağlantılarının dünyamızı kuşatması, McLuhan'ın deyişiyle "küresel köy" durumuna gelen yerkürede, artık tüm okuyucuların istenilen zamanda ve mekânda internet aracılığıyla gazeteyle ulaşmalarını olası duruma getirmiştir. Bu gelişme, geleneksel anlamda gazete haberciliğinin temel öğelerini oluşturan zamanlılık ve yakınlık kavramlarının yeniden tartışmaya açılmasını da gündeme getirmiştir. Örneğin gazetenin sabahları taze, akşam ise bayatlayan haber içeriği, internet üzerinden yayımlanan gazeteler açısından kabul edilebilir bir durum olmaktan uzaktır.

Küresel köye dönüşen yerkürede, artık geleneksel olarak yerel ve uluslararası düzeylerde ortaya çıkan toplumsal, ekonomik, kültürel gelişme ve değişim ile dönüşümlerin birbirlerinden ayrı olarak düşünülmesi, değerlendirilmesi ve algılanması mümkün değildir. Üstelik bir iletişim ağında, böylesi olayların yer almaması ya da üstünkörü geçiştirilmesi, okuyucular açısından da kabul edilemez bir mesleki anlayış, tutum ve davranış biçimidir.

Konuyu daha da açacak olursak, tüm bu gelişmeler, yayımcılık faaliyetini internet üzerinden 24 saat sürdüren bir gazetenin ortaya çıkan yerel, bölgesel ve uluslararası ölçekteki gelişmeleri daha yakından ve okuyucusunun merakını giderecek şekilde gelişmiş bir profesyonellik anlayışı içerisinde takip etme zorunluluğunu da beraberinde getirmektedir.

Gerçekten de internet bilgiye ulaşmanın en kısa yoludur. İnternet, dünyanın her yerinde basılan gazeteleri, web sayfaları üzerinden 24 saat yayın yaparak istendiği anda kişinin evine getirmekte ve bu gazeteler haberi anında okuyucularına ulaştırmaktadır. Normalde bütün bu gazeteleri dünyanın dört bir yanından, yayımlandıkları gün edinmek imkânsız olup bunun maliyeti de çok yüksektir. Ama internet sayesinde hiçbir ücret ödmeden bu gazeteleri günlük olarak takip etmek mümkündür.³

Üstelik gazetelerin internet versiyonu okuyucularına pek çok ko-

laylığı da beraberinde getirmektedir. Okuyucunun, anahtar kelimeyi yazıp "ara" butonuna basarak, geleneksel gazetede olduğu gibi sayfaları tek tek dolaşmasına gerek kalmadan, istediği yazıya kolaylıkla ulaşması mümkündür. Bu sayede okuyucular daha eleştirel, daha yüksek beklentide olan bireyler haline gelmektedir. Ayrıca okuyucu, gazeteleri ve haber kaynaklarını sadece doğrudan ilgilendiği konuları kendisine sunmak üzere kişiselleştirebilmektedir.

Gazetelerin on-line sayfalarında verilen bir başka hizmet arşiv olanağıdır. Bu sayede, sade vatandaşın ulaşmakta zorlandığı gazete binalarındaki arşiv odalarına okuyucular, internet üzerinden, evindeki bilgisayarının birkaç tuşuna dokunup anahtar kelimeyi yazarak kolayca ulaşabildiği gibi, istediği haber, makale ya da resmin çıktısını da alıp saklayabilmektedir. İnternetin medya dünyasına getirdiği avantajlar bununla da sınırlı kalmamaktadır.

İleride tamamıyla internet gazeteciliğine geçildiğinde kâğıt ve baskı masrafları olmayacak, matbaa makineleri ortadan kalkacaktır. İstenilen yayım yapılabilecek, çünkü burada sansür yok, hiçbir kontrol yok. Kısacası, alabildiğine özgür bir ortam. Ayrıca internet gazeteciliği sayesinde İstanbul basınının maddi olanaklarıyla yarışamayan ve neredeyse bitme noktasına gelen yerel gazeteciliğin yeniden canlanması da mümkün olabilecektir. Eğer iyi donanımlı bir bilgisayarınız varsa, işi bilen üç-beş kişinin bir araya gelmesiyle gazete çıkarmak mümkündür. Ne baskı masrafı ne kâğıt masrafı ne de makine gerektirir bu faaliyet. Böylelikle kuzeydeki, doğudaki insanlar da bu yerel internet gazeteleri sayesinde her gün İstanbul'u okumaktan kurtulmuş olacaklar.⁴

Tehdit mi, Fırsat mı?

1980'li yılların başında *CNN*'in kurucusu ve patronu Ted Turner'ın, o yıllarda kehanet olarak algılanan sözleri bugün gerçekleşme aşamasını çoktan gerilerde bırakmıştır. Ted Turner, o dönemde, bilinen anlamdaki geleneksel gazeteciliğin gelecekte kaybolacağını, ortaya çıkan değişim ve dönüşümlerin bunu bir anlamda zorunlu hale getirdiğini iddia etmişti. Bugün içinde yaşamış olduğumuz gelişmeler açısından bakıldığında, Turner'ın ne denli haklı bir tahminde bulundu-

ğunu görebiliyoruz.

Batı'da, özellikle Amerika'da internet devriminin gelecekteki rolü ve basın üzerindeki etkisi tartışılmaya başlanmıştır. Bir grup araştırmacı, web siteleri ve sayfalarının bilgi verme ve haber ulaştırma işlevlerinden dolayı gelecekte basının rolünü üstleneceğini, bir süre sonra kâğıt gazetelerin ortadan kalkacağını ileri sürmektedir. Yine bu grup tarafından internet destekli basının gelecekte daha aktif rol alacağı da ifade edilmektedir.

Nitekim araştırmalar sonucunda, çeşitli Batı ülkelerinde ve Japonya'da, özellikle genç kuşağın yazılı basına yönelimlerinin azaldığı ortaya çıkmıştır. Bu durumda internet gazeteciliğinin geleceğin dünyasındaki yeri ve öneminin bugün sanılandan daha fazla olacağıni söylemek yanlış olmasa gerekir.

Bugün dünyada yazılı basın alanında faaliyet gösteren tüm gazeteler, sanal âlemin bu yeni gazetecilik uygulaması karşısında ortaya çıkan rekabet ortamını çok yakından hissetmektedir. İnternet gazeteciliği geleneksel gazeteciliğe, bugün olmasa da gelecekte hiç kuşkusuz, bazı engellemeler ya da kayıplar getirecektir. Buna göre geleneksel basın ya da yazılı basın kuruluşlarının karşı karşıya kalacakları başlıca sorunları şu şekilde sıralamak olasıdır:

- Yazılı basının pazar payının daralması,
- Gazete satış rakamlarında düşüş,
- Pazar ortamında sıcak para akışındaki güçlükler ve sorunlar,
- Reklam harcamaları ile gazete girdilerindeki maliyet artışları,
- İnternet ve televizyonların gazetelere oranla reklamcılar tarafından daha tercih edilebilir duruma gelmesi.⁵

Amerikan Araştırma Kuruluşu MacKinsey'in saptamasına göre ise internet, birçok kişinin kuşku duyduğu gibi gazetelerin ve dergilerin hayatını tehlikeye atmamıştır. Hiçbir basın kuruluşunun internet sitesi, tarihsel ünlerine rağmen ABD'de en çok izlenen 10 ağ arasında yer alamamıştır. Buna paralel olarak 13 gün üzerinden hesaplandığında internet incelenme oranı ayda 6.5 saat olarak belirlenmiştir. 2005 yılında ağ üzerindeki internet inceleme oranı yıllık 170 saati geçecektir. Bununla birlikte internet, henüz gazete reklamları için de bir tehdit oluşturmamaktadır.

Günümüzde bilgiyi en etkin biçimde kullanan toplumlar, dünyada süregelen önderlik yarışında en ön planda yer alacaktır. Bu yüzden dünyanın her yerinde medya kuruluşları internet ortamında yerlerini almış durumdadır. Ülkemizdeki gazetecilik açısından, böylesi bir gelişme dışında kalınması düşünülemez.

Türkiye'de internet üzerinden gazete yayımlama sürecinin çok uzun bir geçmişe sahip olmadığı, buna karşılık gelecekte yayılacağı çok açık bir biçimde görülebilmektedir. Ülkemizde telekomünikasyon alanındaki gelişme çizgisi dikkat çekici biçimde iyileşmiş ve ilerlemiştir. Ancak teknolojik gelişmeyle birlikte halkın alım gücünün ve eğitim düzeyinin önemini göz ardı etmemek gerekir.

İnternet üzerinden gazete yayımlanması ülkemizde ilk olarak 1995'te gerçekleşmiştir. Diğer yandan yalnızca internet aracılığıyla yayımlanan, basılı nüshası piyasaya verilmeyen, tamamen elektronik uygulama sınırları içinde kalan bu alanın ilk örneğine 1996 başında rastlamaktayız. Ancak Türkiye'de medya kuruluşları internetin tam olarak oturmamasından dolayı, internet hizmetlerinden henüz para almamaktadır.

Her ne kadar ülkemizde internete çok büyük bir ilginin olduğu görülse de bu büyük teknolojinin topluma tam anlamıyla mal olmadığı ortadadır. İnternetin getirdiği yenilikler henüz toplumun büyük bir kesiminde kullanılmamaktadır. Türkiye'nin bugünkü şartlarında her aileye internete bağlanabilecek bir bilgisayarın girebileceğini düşünmek insana hayal gibi geliyor. Gelişmiş ülkelerde kişi başına düşen gelirin görece yüksek olduğu göz önüne alınırsa, o ülkelerdeki insanların oldukça yüklü bir meblağ tutan bilgisayar ve bilgisayar donanımı edinmeleri ve internet erişimi sağlamaları ülkemiz insanına oranla çok daha basittir.

Ülkemizdeki bilgisayar ve internet kullanımı halen çok düşük bir düzeyde gerçekleşmekte ve kullanıcı sayısı, gelişmiş ülkelere oranlandığında aradaki fark tüm çıplaklığıyla ortaya çıkmaktadır.

"Bilgisayar sayısını nüfusla oranlayarak, gelişmiş ülkelerle karşılaştırdığımızda Türkiye, internet pazarında olması gereken yerin henüz çok gerisinde. 63 milyon nüfusun sadece yüzde 0.5'i internet abonesi. Eğer 850 bin kullanıcı olduğunu kabul edersek, Türkiye'deki kullanıcı oranının yüzde 1.3 düzeyinde olduğu ortaya çıkıyor. İn-

terneti en yaygın kullanan ülke olan ABD'de, kullanıcıların nüfusa oranı yüzde 50'lerde seyrediyor."⁶

Gelecek İnternetin

Gelişmiş ülkeler dışında bizim gibi gelişmekte olan ya da geri kalmış ülkelerde internetin yaygın olarak kullanılabilmesi için, ortama girilmesini sağlayacak araçların ucuzlaması gerekmektedir. Dünyanın önde gelen bilgisayar şirketleri çalışmalarını bu konu üzerinde yoğunlaştırırken, ileride internete, bilgisayara gerek kalmadan erişilebilecektir. Televizyonlara monte edilecek ucuz maliyetli bir "network computer" vasıtasıyla internete ulaşmak mümkün olacaktır.

Nitekim bazı televizyon üreticileri bu tür televizyonların üretimi-ne başlamış bulunuyor. Böylece çok daha az maliyetle, evlerimizde bulunan televizyonlarla internete giriş yapabileceğiz. İnternetin yaygınlaşmasıyla birlikte Türkiye'de medya alanında yoğun atılımların olması beklenmektedir.

Gazetelerin internet sayfalarına giren kullanıcılar, istedikleri gazete ya da gazetelere abone olabiliyor. Gerçi abone olanlarla olmayanlar arasında görünürde bir fark yok. Ancak böyle bir abonelik sisteminin olması yakın zamanda içeriği oluşturan malzemelerin, herkese açık ve abonelere açık diye ikiye bölünebileceğini, daha sonra da bazı yazılara ulaşmak için abone olarak ücret ödeme sisteminin –tıpkı yurtdışındaki popüler gazetelerin yaptığı gibi– uygulamaya konulacağı anlaşılıyor. Buna rağmen, şimdilik, elektronik gazetelerin geleneksel gazetelerin yerini alması çok zor. Yine de, günlük gazetelere internetten ulaşma fikri birçok insana çok çekici geliyor. İnternetin sağladığı çoklu ortam kullanımı, yazılı metnin kullanılıp kişiselleştirilebilmesi, elektronik gazetenin bilinçli okur gözünde daha etkileyici olmasını sağlıyor.

Basım, dağıtım ve hammadde girdisi açısından hemen hemen sıfır harcamayı gerektirdiğinden medya kuruluşlarımız tarafından da tercih edilecek olan elektronik gazeteler, okuyucusuna sunduğu kolaylıklarla geleneksel basını tehdit etmeye başlamış durumda. Önceleri radyo, sonra televizyonla sarsılan ama yıkılamayan geleneksel gazete, şimdi de internet tarafından tehdit edilmektedir. Üstelik de

6. "Servis Sağlamak İçin" a.g.m.

internet, radyo ve televizyondan daha farklı bir şekilde gazeteye benzeyen bir içerik sunumu ve bizzat kâğıt gazetenin kendisi de internet erişimli biçimiyle kendi kendisini tehdit eder hale gelmiştir.⁷

Ancak şimdilik, kâğıt üzerine basılan gazete türü ayakta. Türkiye'deki koşullar göz önüne alındığında da, daha uzun süre ayakta kalacağı kuvvetli bir olasılık olarak görünmektedir.

7. Umur Talu, "Geleceğe dönüş", www.milliyet.com.tr/2000/03/25/yazar/talu.html, s. 1.